

**ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
ДЕРЖКОМСТАТУ УКРАЇНИ**

Мазіна Олександра Іванівна

УДК 657:65.014.1

**ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ В УПРАВЛІННІ
СУБ'ЄКТАМИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Спеціальність 08.00.09 - бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

КИЇВ -2007

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано на кафедрі бухгалтерського обліку та аудиту Державної академії статистики, обліку та аудиту Держкомстату України

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Нападовська Любов Василівна,
Київський національний торговельно-
економічний університет,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Сопко Василь Васильович,
Державний вищий навчальний заклад
“Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана”,
професор кафедри обліку підприємницької діяльності;

кандидат економічних наук, доцент

Карпенко Ольга Василівна,
Полтавський університет споживчої кооперації України,
професор кафедри бухгалтерського обліку і аудиту

Захист відбудеться “20” листопада 2007 року о 16:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.870.01 у Державній академії статистики, обліку та аудиту Держкомстату України за адресою: 04107, м. Київ, вул. Підгірна, 1, аудиторія 23.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державної академії статистики, обліку та аудиту Держкомстату за адресою: 04107, м. Київ, вул. Підгірна, 1, аудиторія 36.

Автореферат розісланий 18 жовтня 2007 року.

Вчений секретар

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Мале підприємництво – це результат становлення ринкових відносин і унікальне явище, що привертає до себе велику увагу в усьому світі протягом останніх десятиріч. На світовому рівні мале підприємництво є дієвим інструментом безпосередньої участі мільйонів людей не лише в економічному житті країн та міжнародному розподілі праці, але й у прогресивному розвитку всіх сфер суспільства та у ствердженні загальнолюдських цінностей. Підприємницька діяльність є засобом існування, самореалізації, самоствердження та самовдосконалення з боку суб'єкта підприємницької діяльності та джерелом збільшення робочих місць, валового національного продукту, надходжень до державного бюджету країни.

Розвитку малого і середнього бізнесу Уряд України приділяє велику увагу, здійснюючи законодавче регулювання процесу його становлення. За попередніми розрахунками, стабільність вітчизняної економіки може бути забезпечена за наявності не менше 500 000 діючих малих підприємств. Проте їх кількість на початок 2007 року, за статистичними даними, є значно меншою та складає 307,4 тис. За показником кількості малих підприємств на 1000 осіб населення серед країн Європейської Співдружності та країн СНД Україна займає одне з останніх місць. Внесок малих підприємств у ВВП України не досягає і 10%, у той час як у США функціонує 19,3 млн малих підприємств, а їх внесок у ВВП складає понад 50%; у Великій Британії, відповідно, 2,6 млн та 53% ВВП, у Німеччині – 2,3 млн та 54% ВВП.

Основні показники діяльності будь-якого підприємства безпосередньо пов'язані з фінансовими результатами. Особливо це стосується суб'єктів малого підприємництва (СМП), для яких позитивний фінансовий результат (прибуток) є основним і єдиним джерелом його подальшого розвитку. Отже, отримання якомога більшого прибутку стає нагальною потребою та основною метою діяльності суб'єкта малого підприємництва. Однак фінансові результати СМП – юридичних осіб виявляють тенденцію до збільшення збитку, з яким працює понад 30% таких підприємств. Це свідчить про відсутність ефективного механізму управління у сфері малого бізнесу як основи його успішного розвитку.

Дослідження проблем обліку і аналізу фінансового результату представлено в працях таких відомих вітчизняних вчених-економістів, як: М.Т. Білухи, Ф.Ф. Бутинця, Б.І. Валуєва, А.М. Герасимовича, С.Ф. Голова, В.І. Єфіменко, С.Я. Зубілевич, О.В. Карпенко, В.В. Ковалева, В.М. Костюченко, М.В. Кужельного, В.О. Меца, Є.В. Мниха, Л.В. Нападівської, В.М. Пархоменка, М.С. Пушкаря, В.В. Сопка, М.Г. Чумаченка та ін.

Облік та відображення фінансових результатів, аналіз та його використання в управлінні досліджується багатьма зарубіжними вченими:

М.А. Вахрушиною, Г.А. Велшем, О.І. Нечитайлом, С.А.Ніколаєвою, Г.В. Савицькою, А.А. Семигуліним, Я.В. Соколовим, Д.Г. Шортом та ін.

Проблемам розвитку та аналізу існуючого становища та прогнозуванню майбутнього розвитку малого підприємництва в Україні присвячено праці Л.Ю. Буряка, О.Д. Василика, З.С. Варналія, Л.В. Воротіної, А.С. Гальчинського, С.Ф. Голова, Я.С. Ларіної, М.Я. Матвіїва, С.В. Мочерного, П.Я. Хомина, Р.Л. Хом'яка тощо.

Питання розвитку малого підприємництва та проблеми його оподаткування досліджено у дисертаціях економічного спрямування такими авторами, як Бедринець М.М., Дьякон Ю.Г. (Україна) та Чаусов К.С. (Росія).

Методології бухгалтерського обліку та аудиту СМП присвячено дисертаційна робота Сухої О.С. Методологія обліку та аналізу фінансових результатів досліджено у дисертаційній роботі Токаревої Т.О. Проте проблеми використання фінансових результатів в управлінні суб'єктами малого підприємництва на сьогодні належного відображення у вітчизняних дослідженнях не знайшли.

Виникнення нових підходів в обліку, орієнтованих на прийняття управлінських рішень, необхідність використання системного та комплексного підходів до формування обліково-аналітичних показників з метою забезпечення управління фінансовим результатом СМП на основі використання інформаційних технологій, наявність серйозних проблем в організації і методиці обліково-аналітичних інформаційних систем та практична потреба у їх розв'язанні зумовили вибір теми дисертації та визначили її актуальність і значимість

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри бухгалтерського обліку та аудиту Державної академії статистики, обліку та аудиту за темою «Організація і методологія обліку, аналізу та аудиту господарської діяльності підприємств», номер державної реєстрації 0104U009820.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку і аналізу як засобу інформаційного забезпечення процесу управління фінансовим результатом суб'єктів малого підприємництва. Досягнення поставленої мети визначає зміст дослідження, що забезпечується вирішенням таких завдань:

- дослідити основні тенденції розвитку малого підприємництва в Україні як наслідок категорії макро- та мікроекономічного впливу;
- критично проаналізувати чинну методику формування фінансового результату та його місце і роль в управлінні суб'єктами малого підприємництва – юридичними особами і визначити напрями її удосконалення;

- оцінити діючу методику складання фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва і розробити напрями її удосконалення з метою управління фінансовим результатом;

- узагальнити вітчизняний і зарубіжний досвід застосування методики економічного аналізу фінансового результату та запропонувати напрями її удосконалення;

- розробити та запропонувати до впровадження методику прогнозного аналізу з метою підвищення ефективності управління фінансовим результатом суб'єктів малого підприємництва.

Об'єкт дослідження – діюча система обліку і аналізу фінансового результату діяльності суб'єктів малого підприємництва – юридичних осіб, що займаються виробничою діяльністю та наданням послуг іншим юридичним та фізичним особам у сфері інформатизації на території України.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних та організаційних питань, пов'язаних з обліком і аналізом формування фінансового результату та складанням фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва – юридичних осіб з метою підвищення ефективності їх управління.

Методи дослідження. Методологічною основою досліджень є системний підхід до визначення сутності фінансових результатів, їх обліку, формуванню, відображенню у фінансовій звітності з метою підвищення ефективності їх управління. Як методичні прийоми у процесі дослідження використовувалися загальнонаукові методи індукції та дедукції, абстрагування та конкретизації, групування, моделювання, аналізу та синтезу, що ґрунтуються на методі матеріалістичної діалектики. Теоретичною та фактографічною основою дисертаційного дослідження є праці вітчизняних та іноземних науковців у сфері бухгалтерського, фінансового та управлінського обліку, економічного аналізу, контролю і управління фінансовими результатами, економічної теорії, нормативно-правові та законодавчі акти з питань економічної політики, оподаткування, обліку і звітності, наукові дослідження та статистичні дані, а також дані поточного обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва, що надають послуги у галузі інформатизації, результати особистого досвіду автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у постановці, уточненні та вирішенні теоретичних і методичних завдань, пов'язаних з обліком, відображенням у звітності та аналізом фінансового результату суб'єктів малого підприємництва. На основі одержаних результатів у дисертації

вперше одержано:

- модифіковано форму звіту про фінансовий результат для внутрішнього використання, що включає такі показники, які необхідні для підвищення ефективності контролю за формуванням прибутку та управління

діяльністю СМП у цілому;

- виявлено нові фактори для формування економіко-математичної моделі фінансового результату, що дозволить здійснювати прогнозування його величини та підвищить ефективність управління суб'єктом малого підприємництва;

- застосовано принцип цільового спрямування у використанні кореляційно-регресійного аналізу фінансового результату СМП з врахуванням специфіки його формування, що дає змогу впливати на величину прибутку з метою ефективного управління ним;

удосконалено:

- тлумачення поняття "суб'єкт малого підприємництва", що дає можливість уточнити визначення СМП у Господарському кодексі та сприятиме уникненню протиріч у чинних законодавчих актах;

- план синтетичних рахунків суб'єктів малого підприємництва для відображення витрат з податку на прибуток, що дозволить розмежувати поточний податок на прибуток та податок на прибуток, який формується у фінансовому обліку;

- порядок інформаційного та програмного забезпечення прийняття управлінських рішень щодо оптимізації фінансових результатів СМП з метою прогнозного (стратегічного) управління;

дістало подальший розвиток:

- порядок обліку та відображення витрат і доходів з метою ефективного управління ними;

- обґрунтування необхідності аналізу та методики беззбитковості для управління фінансовим результатом суб'єкта малого підприємництва;

- форма Звіту про фінансові результати, що не суперечить вимогам Європейського законодавства та Закону України "Про оподаткування прибутку підприємства";

Практичне значення одержаних результатів полягає у їх використанні з метою удосконалення процесу формування обліково-аналітичної інформації про фінансовий результат СМП. Це дозволить внутрішнім користувачам зменшити невизначеність при прийнятті управлінських рішень та об'єктивно оцінювати результати діяльності суб'єктів малого підприємництва. Основні теоретичні та практичні розробки впроваджено у практичну господарську діяльність:

- облік витрат та доходів шляхом групування за місцями виникнення, що забезпечить оперативний контроль за використанням ресурсів підприємства (ТОВ "Компан-Україна", м. Київ, довідка №33 від 20.03.2006р.);

- використання модифікованої форми звіту про фінансовий результат з метою оперативного управління ним (ТОВ "ЕКО", м. Київ, довідка № 45/37-03 від 12.01.2006 р.);

- облік доходів та фінансових результатів за центрами отримання, що дозволить оперативно контролювати та управляти прибутковістю підприємства (ТОВ "ТЕМО", м. Київ, довідка № 14/12 від 14.12.2006 р.);

- застосування методики кореляційно-регресійного аналізу для планування та прогнозування прибутку, (ТОВ «ЕЛЛІСКОМ», м. Київ, довідка №.03 від 07.06.2007 р.).

Окремі результати дослідження використовуються у навчальному процесі Київського національного торговельно-економічного університету (м. Київ, довідка № 1048а/12 від 24.05.2007р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Всі розробки, висновки, узагальнення, рекомендації й пропозиції, що містяться в роботі, виконані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані лише ті розробки та положення, які є результатом особистої роботи здобувача і полягають у дослідженні комплексу питань, пов'язаних з удосконаленням обліку та аналізу фінансового результату СМП з метою ефективного управління.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження пройшли апробацію на наукових конференціях: II Науково-практичній конференції “Система державної статистики в Україні: сучасний стан, проблеми, перспективи”, 2004р. (м. Київ, ДАСОА), Міжнародній науково-практичній конференції “Концепція розвитку бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту в умовах міжнародної інтеграції”, 2005 р. (м. Київ, КНТЕУ), Міжнародній науково-практичній конференції “Формування ринкової економіки в Україні”, 2005 р. (м. Львів, Національний університет ім. Івана Франка), Десятих Лібермановських читаннях “Сучасний стан і тенденції розвитку підприємництва в Україні”, 2005 р. (м. Харків, Харківський інститут управління), Всеукраїнській науково-практичній конференції “Контролінг та перспективи його впровадження на підприємствах України”, 2005 р. (м. Тернопіль, ТДЕУ); IV та V Міжвузівських наукових конференціях “Розвиток системи обліку, аналізу і аудиту в Україні: традиції, проблеми, перспективи”, 2006, 2007 рр. (м. Київ, ДАСОА), на Міжнародній науково-практичній конференції “Обліково-аналітичні системи: глобальний і національний аспекти”, 2006 р. (м. Полтава, ПУСКУ); II Міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми і механізми відтворення ресурсного потенціалу України в контексті євроінтеграції”, 2006 р. (м. Рівне, НУВГПК); Міжнародній конференції «Етика професійних бухгалтерів: досвід, реалії, перспективи», 2007 (м. Київ, ФПБАУ, АССА).

Публікації. За підсумками дисертаційного дослідження опубліковано 22 наукових праці загальним обсягом 7,4 друкованих аркуша. З них у

фахових виданнях опубліковано 7 наукових праць загальним обсягом 2,5 д.а., 2,8 д.а. – у інших виданнях, 2,1 д.а. – у навчальних посібниках.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації – 208 сторінок друкованого комп'ютерного тексту. Дисертаційна робота містить 60 таблиць на 25 сторінках, 46 рисунків на 18 сторінках; 25 додатків на 83 сторінках. Список використаних джерел налічує 205 найменувань на 17 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету та основні завдання, предмет, об'єкт та методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення та представлено дані щодо апробації наукових результатів.

У першому розділі **“Особливості обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва як сегменту ринкової економіки”** досліджено мотивацію підприємництва, роль та значення малого підприємництва у становленні і розвитку економіки України, уточнено поняття “малого підприємництва”, “малого бізнесу” та “суб'єкта малого підприємництва” з точки зору їх використання та критеріїв віднесення до них у чинних законодавчо-нормативних актах України, економічно розвинених країнах та законодавстві Європейської Співдружності. Досліджено динаміку розвитку малого підприємництва в Україні та встановлено існування таких негативних тенденцій, як зменшення динаміки кількісного зростання СМП, зменшення середньої кількості працюючих на одному підприємстві, незначний внесок у валовий внутрішній продукт, значна збитковість діяльності (більше 30%) від загальної кількості СПМ.

Враховуючи тенденції до інформатизації суспільства, автором акцентовано увагу на одному з актуальних напрямів реалізації підприємницької діяльності у сфері надання послуг інформатизації. Встановлено, що в даній сфері діяльності СМП існують негативні тенденції через високі затрати на створення програмного продукту, відсутність державної підтримки, недостатність ресурсів для здійснення ефективного управління.

У роботі досліджено особливості бухгалтерського обліку та фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва як інформаційної бази управління фінансовим результатом. У результаті критичного аналізу чинного законодавства, доведено, що існуючі підходи в чинних законодавчих актах не сприяють отриманню достовірних показників фінансового результату суб'єктів малого підприємництва. Це призводить до проблем із визначення собівартості продукції, заниження чистого прибутку, порушення основних принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Досліджуючи фінансовий результат як об'єкт обліку та аналізу,

розкрито поняття фінансового результату як облікової, економічної та об'єднуючої категорій. Як облікова категорія фінансовий результат є наслідком порівняння доходів, отриманих від господарської діяльності та витрат, понесених для отримання цих доходів за визначений період. Як економічна категорія фінансовий результат – це прибуток, джерелом якого є перетворена форма доданої вартості, а додана вартість виступає як наслідок усього авансованого капіталу. Об'єднуюча категорія узагальнює як економічну, так і облікову категорії й формулюється як зміна власного капіталу (чистих активів) господарюючого суб'єкту за звітний період, що є результатом господарських операцій та подій, не пов'язаних з особистим капіталом власників підприємства.

У другому розділі “Облік фінансового результату та його удосконалення з метою підвищення ефективності управління суб'єктами малого підприємництва” досліджено облік витрат та доходів як основних складових фінансового результату з метою ефективнішого управління. За аналізом чинної методики обліку та відображення витрат, надано пропозиції щодо її удосконалення шляхом застосування управлінського обліку, підходи до якого розкриваються за допомогою розробленого алгоритму (рис.1).

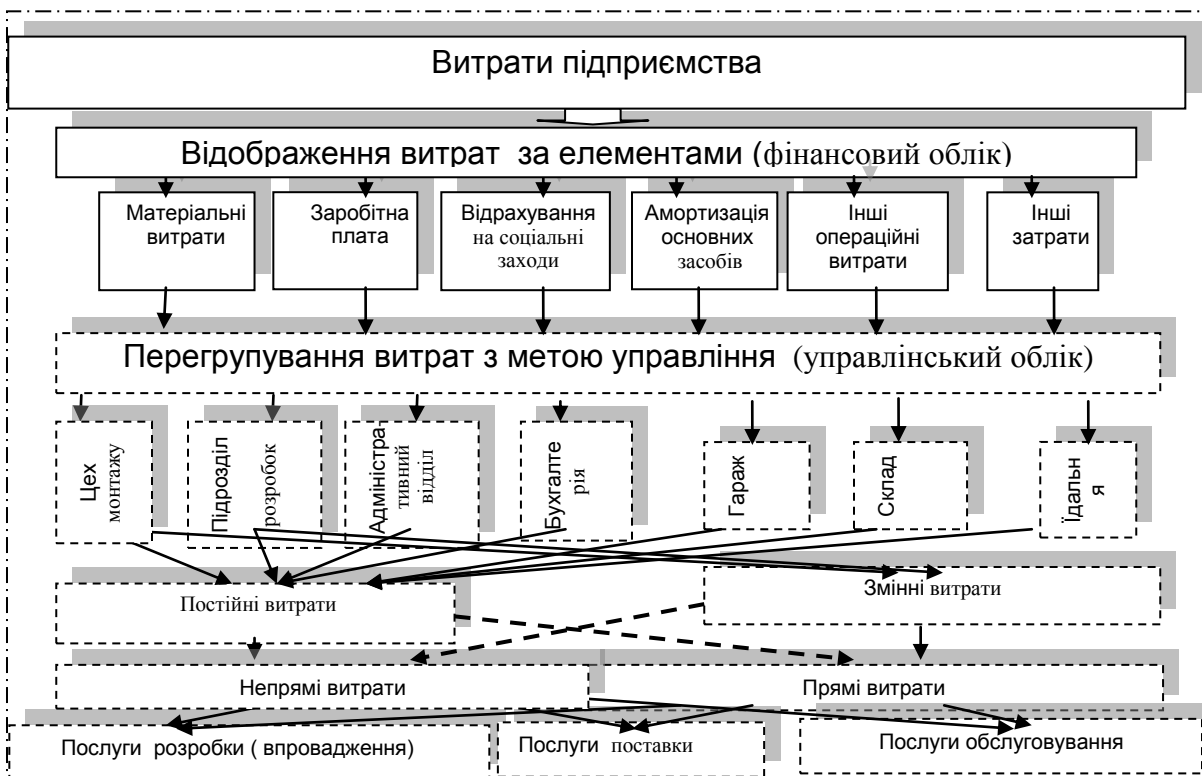

Рис. 1. Алгоритм перегрупування витрат з метою управління

Методика трансформації від групування витрат за елементами до групування їх за центрами виникнення, запропонована автором, передбачає формування класифікатора витрат, в якому вони групуються за ознаками: місць виникнення, змінності, спрямованості та напрямку діяльності (табл.1).

Таблиця 1

Класифікатор витрат підприємства, що надає послуги інформатизації

№пп	Найменування витрат	За характером зміни обсягів діяльності		За місцями виникнення						
		Постійні	Змінні	Цех монтажу	Підрозділ розробок	Склад	Гараж	Адміністр. відділ	Бухгалтерія	Ідальня
1.	Оренда приміщення	+		+	+	+	+	+	+	+
2.	Витрати на поточний ремонт орендованого приміщення	+		+	+	+	+	+	+	+
3.	Амортизація капітальних інвестицій орендованого приміщення	+		+	+	+	+	+	+	+
4.	Амортизація системи охорони орендованого приміщення	+		+	+	+	+	+	+	+
5.	Освітлення орендованого приміщення	+		+	+	+	+	+	+	+
6.	Опалення орендованого приміщення	+		+	+	+	+	+	+	+
7.	Амортизація офісного обладнання: комп'ютер (генеральний директор), комп'ютер (офіс-менеджера), комп'ютер (головний бухгалтер) комп'ютер (бухгалтер)	+						+	+	
8.	Амортизація обладнання їдальні	+								+
9.	Амортизація обладнання складу					+				
10.	Амортизація офісних меблів	+						+	+	
11.	Амортизація автомобілів: пасажирсько-вантажний легковий ВАЗ легковий Аудіо легковий ВАЗ	+		+	+	+	+	+	+	+
12.	Амортизація технічної літератури	+		+	+					
13.	Амортизація нематеральних активів	+		+	+			+	+	
14.	Заробітна плата	+				+	+	+	+	+
15.	Заробітна плата основних працівників		+	+	+					
16.	Відрахування на соціальні заходи основних працівників		+	+	+					
17.	Заробітна плата допоміжного персоналу	+			+	+	+	+	+	+
18.	Відрахування на соціальні заходи допоміжних працівників	+				+	+	+	+	+

19	Витрати матеріальні: комплектуючі		+	+	+					
20	комплектуючі інші									
21	кабельна продукція									
22	інші матеріали		+	+	+					
23	Витрати на послуги зв'язку	+		+	+			+	+	
24	Витрати на канцтовари	+		+	+			+	+	
25	Витрати на рекламу	+		+	+					
26	Витрати на охоронну систему	+		+	+	+	+	+	+	+
27	Витрати на банківське обслуговування	+							+	
28	Витрати на відрядження		+	+	+					
29	Витрати на послуги сторонніх організацій		+	+	+					
30	Витрати на пальне		+	+	+	+	+	+	+	+

Для забезпечення автоматизації такого перегрупування, пропонується використання підпрограм у системі MICROSOFT EXCEL. Така методика управлінського обліку витрат дає наступні переваги: контроль затрат за місцями виникнення (структурними підрозділами); розподіл затрат на постійні та змінні, на прямі та непрямі, а також за напрямками діяльності.

Досліджуючи застосування термінології в економічній літературі, автором наголошено на необхідності формування економічних термінів у системі бухгалтерського обліку для подальшого їх використання в будь-яких інших системах.

З метою ефективного управління удосконалено облік та відображення доходів суб'єктів малого підприємництва (рис.2).

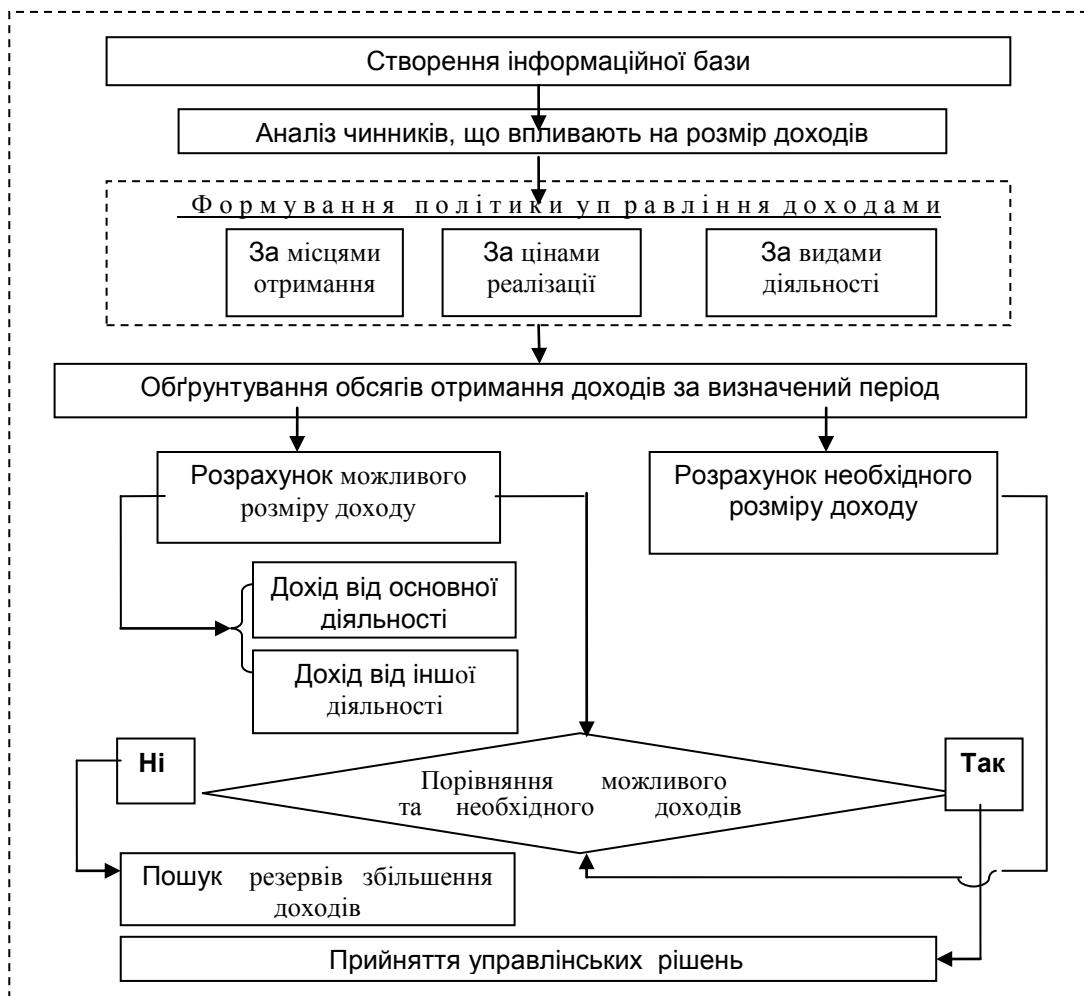

Рис. 2. Блок-схема управління доходами підприємства

На основі критичного аналізу чинного підходу до визнання доходів від надання послуг інформатизації, встановлено, що таке визнання необхідно здійснювати на дату виконання певного етапу, що підтверджується актом виконаних робіт.

Для здійснення переходу до трансформації доходів у системі управлінського обліку автором запропоновано використання підпрограми MICROSOFT EXCEL, яка дозволяє перегрупувати доходи як за місцями отримання доходу, так і за напрямками діяльності.

До переваг такої методики трансформації доходів віднесено здійснення: накопичення інформації про загальну суму доходів від реалізації послуг; відображення доходів за місцями отримання, що дає змогу контролювати кожного контрагента; здійснення розподілу доходів за окремими видами діяльності, що забезпечує визначення внесків кожного з них у загальний фінансовий результат підприємства (рис. 3, 4).

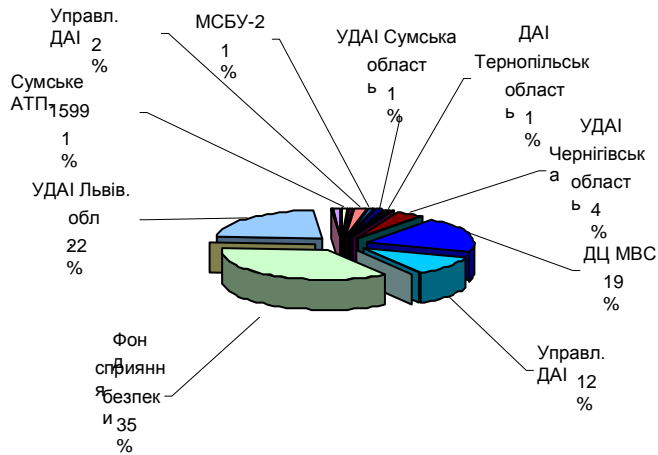

Рис.3. Розподіл доходу за місцями виникнення

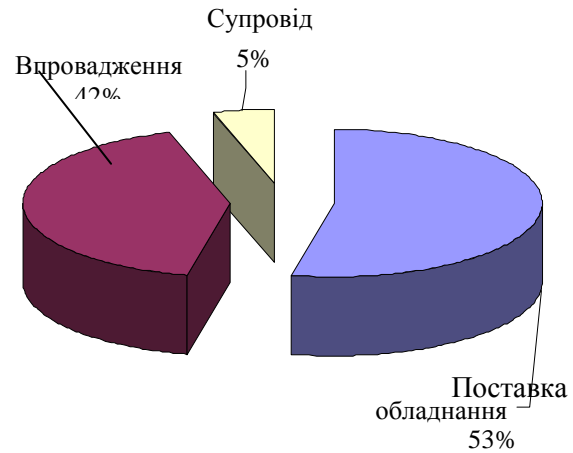

Рис. 4. Розподіл доходу за видами діяльності

На підставі проведених досліджень та критичного аналізу методики відображення фінансового результату СМП у фінансовій звітності, встановлено, що вона динамічно змінюється та удосконалюється. Сформульовано висновок щодо напрямів такого удосконалення в подальшому, а саме: забезпечення вимог Європейського законодавства, посилення контролю за правильністю складання фінансової звітності та відображення фінансового результату, надання дієвого інструменту управління фінансовим результатом суб'єкта малого підприємництва. З метою реалізації перших двох напрямів запропоновано модифікувати Звіт про фінансові результати до Декларації з податку на прибуток з дотриманням вимог фінансового обліку до визначення чистого прибутку.

Для управління фінансовим результатом суб'єкта малого підприємництва запропоновано використовувати модифіковану форму 2-м, у якій представлена інформація як порівняння доходів та витрат (вертикальний вектор), так і порівняння планових і фактичних показників на певну дату (горизонтальний вектор). Таку форму порівняння доходів та витрат слід використовувати для оперативного управління прибутком підприємства. При чому складання цього звіту слід здійснювати кожного місяця (табл.2).

Таблиця 2

Модифікований звіт про фінансовий результат з метою ефективного контролю та управління прибутком, грн

Звіт про фінансовий результат за червень 2005 року					
Стаття	Код рядка	За планом	Фактично	Відхилення, %	Причина відхилення
Дохід (виручка) від реалізації	10	24000	18000	-6000	Незавершено повний обсяг робіт
Непрямі податки та інші	20	4000	3000	1000	
Чистий дохід	30	20000	15000	-5000	
Інші операційні доходи	40			0	

Інші звичайні доходи	50				
Надзвичайні доходи	60	*			
Разом чисті доходи	70	20000	15000	-5000	Незавершено повний обсяг робіт
Збільшення (зменшення) залишків незавершеного виробництва і готової продукції	80	*			
Матеріальні затрати	90	10000	10000	0	
Витрати на оплату праці	100	2000	2000	0	
Відрахування на соціальні заходи	110	5400	5400	0	
Амортизація	120	1000	1000	0	
Інші операційні витрати	130	1000	1000	0	
	140			0	
Інші звичайні витрати	150	100	100	0	
Надзвичайні витрати	160	*			
Податок на прибуток	170	200	120	-80	
Разом витрати	180	19700	19620	-80	
Чистий прибуток (збиток)	190	300	-4620	-4920	Незавершено повний обсяг робіт

У третьому розділі «Економічний аналіз фінансового результату в управлінні суб'єктами малого підприємництва» надано критичний аналіз чинної методики економічного аналізу результатів діяльності підприємства та розроблено пропозиції щодо його удосконалення з метою забезпечення оперативного та стратегічного управління. Для забезпечення оперативного управління фінансовим результатом автором запропоновано модифікувати форму 2-м «Звіт про фінансові результати». Такий звіт, сформований у програмі MICROSOFT EXCEL, при введенні поточних та планованих показників доходів та витрат у реальному режимі, що дозволяє оперативно відображати величину отриманого прибутку та відхилень від плану. Крім того, у такому звіті одночасно відображається сума покриття 1, що формується під впливом прямих (основних) затрат та сума покриття 2, яка розраховується з урахуванням специфіки постійних затрат, а також величина прибутку або збитку, який формується з урахуванням загальних постійних затрат (табл.3).

Таблиця 3

Використання форми 2-м «Звіт про фінансові результати для аналізу співвідношення «доходи-витрати-прибуток» у системі Microsoft Excel

	C	D	E	F	G	H
6	№ пор.	Показники для розрахунку	Код рядка		План	За період (фактично)
7	1	Обсяг продажу з ПДВ (Дохід)	010		20000	20000
8	2	Непрямі податки (ПДВ)	015			
9	3	Інші фактори зменшення доходу (знижи, повернення)	020			
10	4	Чистий дохід: (р.1-р.2-р.3)	030		=СУММ(G7:G9)	=H7-H8-H9
11	5	Інші операційні доходи	040			

12	7	Разом чисті доходи (Підсумок р. 4 і р.5)	070		=G10+G11	=H10+H11
13	8	Зміна запасів (збільшення/зменшення)	080			
14	9	Матеріальні затрати	090		200000	150000
15	10	Витрати на оплату праці основним працівникам	100	1	10000	10000
16	11	Відрахування на соціальні заходи основним працівникам	110	1	4500	4500
17	12	Основні витрати.(р.8+р.9+р.10+ р.11)			=G13+G14+G15 +G16	=H13+H14+H 15+H16
18	13	Сума покриття 1(р.4 - р. 12)			=G12-G17	=H12-H17
19	14	Витрати на оплату праці допоміжного персоналу	100	2	1000	1000
20	15	Відрахування на соціальні заходи допоміжного персоналу	110	2	450	450
21	16					
22	17	Амортизаційні відрахування	120		200	200
23	18	Витрати на утримання виробничих приміщень	130	1	500	400
24	19	Орендна плата	130	2	500	500
25	20	Транспортні витрати	130	3	500	600
26	21	Інші витрати (податок на прибуток, єдиний податок)	131	4		
27	22	Сума непрямих витрат (сума рядків 15, 16, 17,18,19)			=G19:G26	=H19:26
28	23	Сума покриття 2(р. 13 - р. 22)			=G18-G27	=H18-H27
29	24	Прибуток (збиток)	190		=СУММ(G28:G29)	=СУММ(H28: H29)

Доведено, що підґрунтям для удосконалення інформації з метою забезпечення прогнозного управління фінансовим результатом є формування його математичної моделі, побудова якої здійснюється шляхом кореляційно-регресійного аналізу з використанням стандартних програм сучасної комп'ютерної техніки. За допомогою математичного програмування з використанням кореляційно-регресійного аналізу, сформовано економіко-математичні моделі фінансового результату як функції, що залежить від показників діяльності підприємства (аргументів). У роботі розкрито підходи до вибору факторів для математичної моделі чистого та операційного прибутку суб'єкта малого підприємництва та удосконалено методику проведення кореляційно-регресійного аналізу.

Ця методика дозволила автору сформулювати і дослідити:

а) трифакторну економіко-математичну модель чистого прибутку (Y_1) з використанням абсолютних показників, що відображаються у звітній формі 2-м "Звіт про фінансові результати" і виявити наступну залежність:

$$Y_1 = 37,62097 + 1,075142 X_1 - 1,2476 X_2 - 0,92187 X_3, \quad (1)$$

де

X_1 – показник «Чистий дохід» (р.30);

X_2 – показник витрат, який включає витрати за елементами (р.90 «Матеріальні затрати» +р.100 «Витрати на оплату праці» + р.110

«Відрахування на соціальні заходи» +р.120 «Амортизація»);

X_3 – показник «Інші операційні витрати» (р.130).

б) трифакторну економіко-математичну модель операційного прибутку (Y_2) з використанням абсолютних і відносних показників (формула 2):

$$Y_2 = -732,05 + 0,104765 X_1 + 6,501966 X_2 + 0,018769 X_3, \quad (2)$$

де

X_1 – показник «Чистий дохід» (р.030);

X_2 – ефективність використання ресурсів підприємства «ЕР» {р.030 «Чистий дохід» : (р.90 «Матеріальні затрати» +р.100 «Витрати на оплату праці» + р.110 «Відрахування на соціальні заходи» +р.120 «Амортизація»)};

X_3 – продуктивність праці «ПП» {(р.030 «Чистий дохід» : (р.100 «Витрати на оплату праці» + р.110 «Відрахування на соціальні заходи»)}.

в) двофакторну економіко-математичну модель операційного прибутку (Y_3) з використанням відносних показників факторів (формула 3):

$$Y_3 = -762,44147 + 7,3023861 X_1 + 0,1070937 X_2, \quad (3)$$

де

X_1 - ефективність використання ресурсів підприємства «ЕР» {р.030 «Чистий дохід» : (р.90 «Матеріальні затрати» +р.100 «Витрати на оплату праці» + р.110 «Відрахування на соціальні заходи» +р.120 «Амортизація»)};

X_2 - продуктивність праці «ПП» {(р.030 «Чистий дохід» : (р.100 «Витрати на оплату праці» + р.110 «Відрахування на соціальні заходи»)}.

Сформовані економіко-математичні моделі, досліджено на адекватність та перевірено шляхом порівняння розрахункових та експериментальних (фактичних) даних (рис.5).

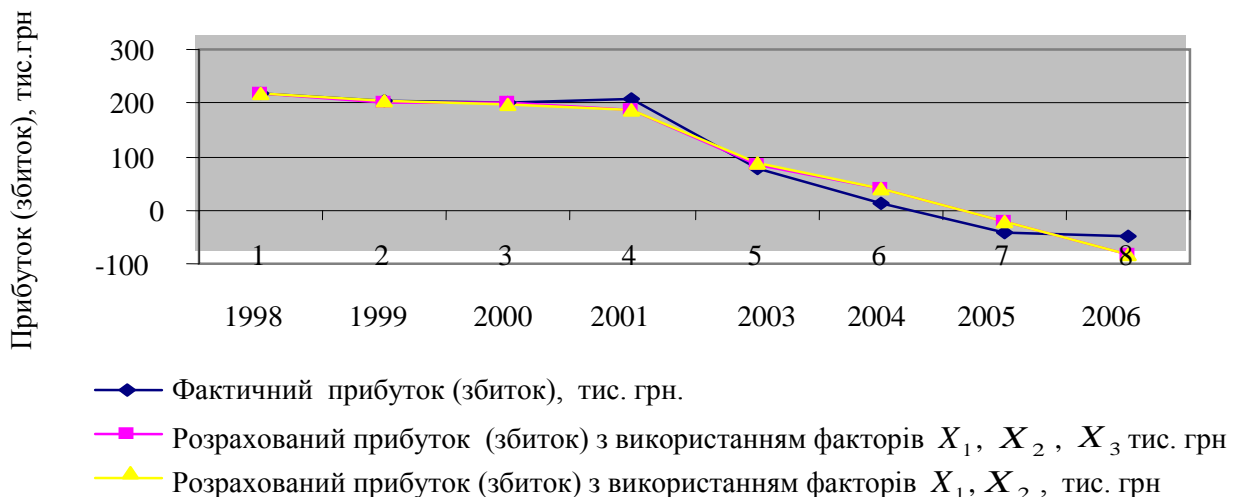

Рис. 5. Порівняння фактичного та розрахованого прибутку

Для кожної з одержаних економіко-математичних моделей було визначено діапазон дійсних значень фінансового результату.

Досліджено використання абсолютних і відносних факторів для побудови математичної моделі фінансового результату з метою його прогнозування для 30 з 924 підприємств, які займаються наданням послуг інформатизації у м. Києві. Сформовано та досліджено математичні моделі операційного прибутку для СМП для 2003, 2004 та 2005 років на адекватність, точність, значимість та інтервал дійсних значень. За перевіркою математичної моделі визначено, що фактичні та розраховані показники знаходяться у закономірній узгодженості (рис. 6).

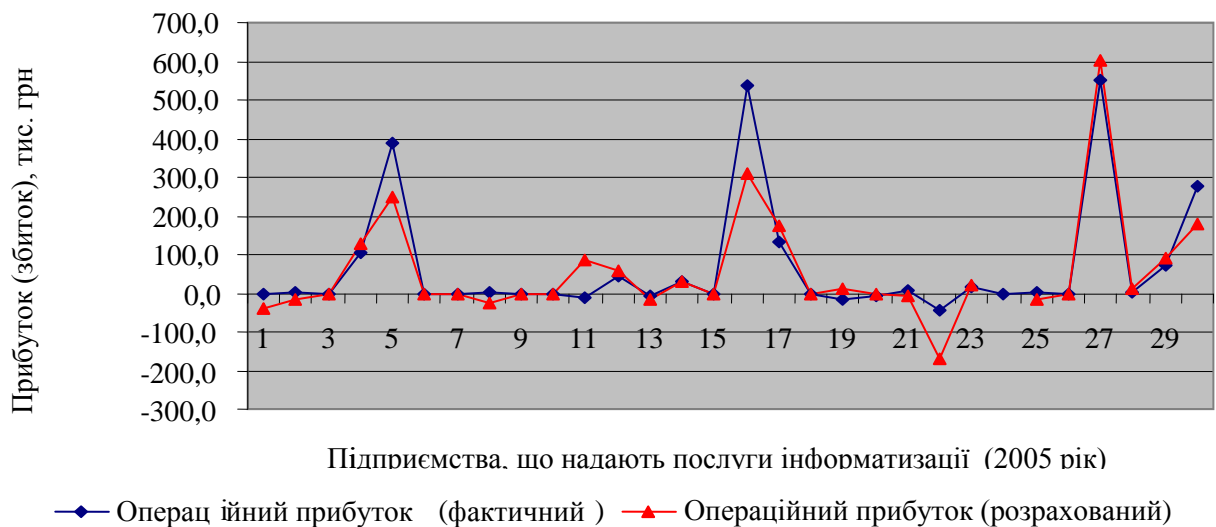

Рис. 6. Використання математичної моделі для розрахунку прибутку 30 суб'єктів малого підприємництва

Розроблено та застосовано методику прогнозування максимального прибутку підприємства з метою використання для цілей прогнозного планування, шляхом застосування математичних підходів до пошуку екстремуму функції кількох змінних. Для розрахунків використано та досліджено двофакторну економіко-математичну модель (формула 3).

ВИСНОВКИ

У дисертації проведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає у обґрунтуванні теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій з удосконалення обліку і аналізу як засобу удосконалення інформаційного забезпечення процесу управління фінансовим результатом суб'єкта малого підприємництва. Основні висновки, що підтверджують результати проведеного дослідження, такі:

1. Розбіжності у трактуванні поняття “суб’єкт малого підприємництва” та критеріїв його оцінки у чинних законодавчих актах призводять до ускладнення процесу успішного розвитку таких суб’єктів господарської діяльності та ефективного управління ними. У зв’язку з цим, у роботі запропоновано: у Господарському кодексі України встановити визначення терміна “суб’єкт малого підприємництва – це суб’єкт господарювання, що займається підприємницькою діяльністю, у якого показники кількості працюючих та обсяги річного валового доходу відповідають критеріям малого підприємства, встановленим ст.63 даного Кодексу”; у законодавчих актах, якими регулюється діяльність СМП встановити єдиний критерій валового доходу як “валовий дохід від продажу товарів (робіт, послуг), що не перевищує 500 тисяч євро”.

2. Дослідження розвитку малого підприємництва в Україні дозволили розкрити негативні тенденції, що виявляються у зниженні динаміки кількості СМП, зменшенні середньорічної кількості найманих працівників у розрахунку на одне підприємство, незначній (менше 10%) їх частці у ВВП, збитковості в господарській діяльності значної частини (більше 30%) суб’єктів малого підприємництва. Така ситуація свідчить про недосконалість інформаційного забезпечення управління суб’єктами малого підприємництва як на макро- так і на мікрорівнях.

3. Виявлені недоліки у формуванні фінансового результату суб’єктів малого підприємництва, що пов’язані з недосконалістю чинної методики, призводять до порушення основних принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Такими недоліками є: відсутність чіткого механізму коригування фінансового результату на суму залишку незавершеного виробництва і готової продукції, що спричиняє завищення витрат та заниження чистого прибутку; відображення податку на прибуток у сумі поточного податку на прибуток, що призводить до зменшення чистого прибутку; відокремлене групування статей доходів та витрат, що не забезпечує визначення фінансового результату від основної та інших видів діяльності. Для усунення цих недоліків необхідно:

– для формування показника “Збільшення (зменшення) залишків незавершеного виробництва і готової продукції” необхідно здійснювати розрахунок чистої вартості реалізації готової продукції;

– для зменшення ризику недостовірного відображення чистого прибутку (збитку) здійснювати коригування показника поточного податку на прибуток на відстрочені податкові активи та відстрочені податкові зобов’язання.

4. Дослідження показали, що чинні підходи до обліку та відображення у фінансовій звітності фінансового результату СМП унеможливають ефективне управління ним. Для формування інформаційного забезпечення та здійснення поточного управління фінансовим результатом суб’єкта малого

підприємництва запропоновано використання кількох модифікацій форми 2-м “Звіт про фінансові результати”. В одній модифікації здійснюється порівняння не тільки доходів та витрат (вертикальний вектор), а й планових показників з фактичними на певну дату (горизонтальний вектор). Інша модифікація цієї форми, розробленої автором у програмі MICROSOFT EXCEL, забезпечує оперативний контроль точки беззбитковості, точки покриття I, точки покриття II та оперативне реагування на відхилення від запланованих показників доходів, витрат та прибутку.

5. Чинна методика обліку та відображення витрат та доходів СМП не надають дієвої інформації внутрішнім користувачам для здійснення ефективного управління ними, як основними факторами формування фінансового результату. З метою ефективного контролю та управління витратами підприємства запропоновано новий підхід на основі застосування алгоритму розподілу їх за місцями виникнення та за обсягами діяльності, що реалізується у програмі MICROSOFT EXCEL. З метою управління доходами підприємства видами діяльності.

6. Вітчизняний та зарубіжний досвід щодо методики економічного аналізу фінансового результату свідчить, що сучасними напрямками економічного аналізу є прогностичний та стратегічний види аналізу. З метою проведення прогностичного аналізу фінансового результату суб'єкта малого підприємництва запропоновано методику використання кореляційно-регресійного аналізу та можливостей сучасної комп'ютерної техніки для математичного моделювання, що дозволить визначити поведінку фінансового результату у майбутньому.

7. Для забезпечення ефективного управління фінансовим результатом СМП, що надають послуги інформатизації, запропоновано його математичне моделювання. Шляхом використання кореляційно-регресійного аналізу та базуючись на фактичних даних показників фінансової звітності СМП за 1998–2006 рр., сформовано, досліджено та запропоновано до використання три економіко-математичні моделі фінансового результату:

— трифакторну економіко-математичну модель чистого прибутку, де факторами є абсолютні показники форми 2-м “Звіт про фінансові результати” за вказаний період такі, як: “Дохід” – рядок 030 форми 2-м; “Основні витрати” – сума рядків: 090 “Матеріальні затрати”, 100 “Витрати на оплату праці», 110 “Відрахування на соціальні заходи», 120 “Амортизація”; Інші операційні витрати” - показник рядка 130 “Інші операційні витрати”.

— трифакторну та двофакторну економіко-математичні моделі операційного прибутку з використанням абсолютних і відносних факторів таких, як: “Чистий дохід” - показник рядка 030 форми 2-м; “EP” (ефективність використання ресурсів підприємства) як співвідношення показника чистого доходу (рядок 030) до суми операційних витрат (рядки 090 “Матеріальні затрати”, 100 “Витрати на оплату праці”, 110 “Відрахування на

соціальні заходи”, 120 “Амортизація”, 130 “Інші операційні витрати” за винятком рядка 131 у випадку, якщо підприємство є платником єдиного податку; “ПП” (продуктивність праці) як співвідношення показника чистого доходу (рядок 030) та витрат на оплату праці (рядок 100 “Витрати на оплату праці” та р.110 “Відрахування на соціальні заходи”).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1.Мазіна О.І. Формування фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва// Наук. вісн. Держ. акад. статистики, обліку та аудиту.– 2004.– №4(5). – С. 42-47.

2.Мазіна О.І. Функція єдиного податку в розвитку малого підприємництва на Україні// Наук. зб. Львів. нац. ун-ту. “Формування ринкової економіки в Україні”. – Вип. 15. – Т.1, 2005.– С. 240-246.

3.Мазіна О.І. Фінансові результати суб'єктів малого підприємництва: проблеми формування та відображення// Наук.пр. Кіровоград. нац. техн. ун-ту.: Сер. “Екон. Науки”.– Вип. 7.– Ч.1: Кіровоград, 2005.– С. 375-382.

4.Мазіна О.І. Облік та контроль фінансового результату суб'єктів малого підприємництва// Вісн. Криворіз.екон. ін-т.–КНЕУ.– 2005 – №4. – С. 84-88.

5.Мазіна О.І. Принципи фінансової звітності та їх вплив на відображення результатів господарської діяльності суб'єктів малого підприємництва// Вісн. ЖДТУ: Сер. “Екон. науки”,– 2005.– №3 (33). –С. 113-117.

6. Мазіна О.І. Значення економіко-математичних методів у прогнозуванні фінансового результату суб'єктів малого підприємництва//Вісн. Нац. ун-ту. водного господарства та природокористування.–Вип. 4(36):Сер. “Економіка”. –Ч.3, 2005.–С.260-268.

7.Дослідження факторів при побудові математичної моделі фінансового результату суб'єкта малого підприємництва//Наук. пр.Кіровоград. нац. техн. ун-ту.: Сер.”Екон. науки”// Зб. наук.пр.– Вип. 7.–Ч.1, 2006.–С.375-382.

В інших виданнях

1.Мазіна О.І. Податок на прибуток у фінансовому звіті суб'єкта малого підприємництва// Зб. матеріалів міжнар. наук.– практ. конф. "Удосконалення системи обліку, аналізу та аудиту як складової інформатизації суспільства": ТАНГ, 2004 . – С.188-191.

2.Мазіна О.І. Розвиток малого підприємництва в Україні: економіко-статистичний аспект// Зб. текстів доповідей II наук.-практ. конф. з нагоди Дня працівника статистики "Система державної статистики в Україні: сучасний стан, проблеми, перспективи": ДАСОА, 2004 р.– С.220-227.

3.Мазіна О.І. Облік та контроль фінансових результатів суб'єктів малого підприємництва// Матеріали Першої Всеукр. наук.-практ. конф. “Сучасні проблеми фінансово-господарського контролю”.–Кривий Ріг, 2005.– С.185-186.

- 4.Мазіна О.І. Фінансова звітність суб'єкта малого підприємництва// Міжнар.наук.практ. конф. 20-22 квіт. 2005 р.: Тези доповідей. – Ч. 2., – КНТЕУ: К., 2005 р. – С.65-68.
- 5.Мазіна О.І. Інформаційне забезпечення системи контролінгу фінансових результатів суб'єктів малого підприємництва//Проблеми економіки України: Зб. наук.пр.: – Вип. 10.– ТДЕУ, 2005 р.– С.71-78.
- 6.Мазіна О.І. Прогнозний аналіз в управлінні прибутком суб'єкта малого підприємництва// Вчені зап. Харків. ін-ту управління.–Харків, 2005. – С.75-79
- 7.Мазіна О.І. Управління фінансовим результатом суб'єктів малого підприємництва. Зб. доп. “Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: традиції, проблеми, перспективи”. – ДАСОА, 2006. – С. 114-116.
- 8.Мазіна О.І. Аналіз безбитковості у прогнозуванні прибутку суб'єкта малого підприємництва// Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. “Обліково-аналітичні системи: глобальний і національний аспекти”. – Полтава: ПУСКУ, 2006.– Ч.2 – С. 46–47.
- 9.Машина А.И. Прогнозирование прибыли субъектом малого предпринимательства// Материалы Междунар. науч.-практ. конф., посвященной 175-летию потребительской кооперации России и 50-летию СибУПК. г.Новосибирск, 7-8 апр. 2006. – С.30-31.
- 10.Машина А.И. Управление прибылью субъекта малого предпринимательства// Материалы VII науч.-практ. конф. “Научное обеспечение процессов реформирования экономических отношений в условия рыночной экономики”. Крымский институт бизнеса. Симферополь. – Т. II. – С.59-60.
- 11.Мазіна О.І. Математичне моделювання у прогнозуванні прибутку суб'єктів малого підприємництва//Матеріали наук.-практ. конф. “Развитие инновационной культуры общества: проблемы и перспективы”// Крым. ин-т бизнеса. 24 нояб. 2006, – Симферополь. – С.102 – 105
- 12.Мазіна О.І. Вибір факторів математичної моделі прибутку суб'єктів малого підприємництва. Зб.доп. Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: традиції, проблеми, перспективи.– ДАСОА, 2007. – С.102–105
- 13.Мазіна О.І. Моделювання у плануванні результатів діяльності підприємства// Матеріали Междун. науч.-практ. конф. “Эффективность бизнеса в условиях трансформационной экономики”. – Симферополь, 2007. – С.115-120.
- 14.Мазіна О.І. Трансформація звітності суб'єктів малого підприємництва // Матеріали II наук.-практ. конф. “Розвиток інноваційної культури суспільства: проблеми та перспективи”. – Ялта, 2007. – С.131-135.
15. Управлінський облік: Навч. посіб. / Л.В. Нападовська, О.А. Бакурова, В.М.Горностаєва та ін. За заг. редакцією Л.В. Нападовської. – К.:Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2006. – 346 с. (особисто 2,1 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Мазіна О.І. Облік та аналіз фінансового результату в управлінні суб'єктами малого підприємництва. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеню кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – Державна академія статистики, обліку та аудиту Держкомстату України, Київ, 2007.

У дисертації проведено дослідження особливостей обліку та відображення фінансового результату суб'єктів малого підприємництва як сегмента ринкової економіки. Розкрито тенденції розвитку малого підприємництва в Україні, виявлено недоліки обліку та відображення фінансового результату за спрощеною системою обліку та звітності, розроблено практичні рекомендації щодо удосконалення обліку та відображення у звітності фінансових результатів з метою ефективного управління. Запропоновано: алгоритми управління затратами та доходами СМП як основними складовими фінансового результату; модифіковану форму Звіту про фінансові результати СМП для ефективного оперативного управління; методику інформаційного забезпечення управління та прогнозування фінансового результату шляхом математичного моделювання з використанням кореляційно-регресійного аналізу.

Ключові слова: суб'єкт малого підприємництва (СМП), спрощена система оподаткування, обліку та звітності, облік, фінансова звітність, фінансові результати, затрати, доходи, математичне моделювання.

АННОТАЦИЯ

Мазина А.И. Учет и анализ финансового результата в управлении субъектами малого предпринимательства. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.09 – бухгалтерский учет, анализ и аудит (идами экономической деятельности). – Государственная академия статистики, учета и аудита Госкомстата Украины, Киев, 2007.

В диссертации рассматриваются теоретические, практические и методологические вопросы учета, отражения в финансовой отчетности и анализа финансового результата субъектов малого предпринимательства с целью более эффективного управления.

В работе раскрыты особенности учета и отражения в отчетности финансового результата субъектов малого предпринимательства. Проведены исследования состояния и тенденций развития малого предпринимательства в Украине за последние годы, выявлены негативные тенденции в динамике численности СМП, уменьшении среднего количества работающих на одном предприятии (до шести человек), незначительном вкладе в ВВП (меньше 10%), убыточности хозяйственной деятельности значительной части СМП (больше 30%). Такая ситуация свидетельствует об отсутствии эффективного

управления предпринимательской деятельностью и в частности, управления финансовым результатом как на уровне отдельного субъекта хозяйственной деятельности так и на государственном уровне.

Основным источником развития малого предприятия является эффективность его деятельности, то есть получение прибыли, что и является главной целью его деятельности. Определено, что управление финансовым результатом предприятия является предпосылкой и основой эффективного управления предприятием. Для обеспечения эффективного управления финансовым результатом предлагается трансформировать результаты деятельности в систему управленческого учета затрат и доходов, а также использовать отчетную форму 2-м «Отчет о финансовых результатах» для оперативного управления финансовым результатом.

В диссертационной работе использованы новые подходы к разработке методики корреляционно-регрессионного анализа для прогнозного (стратегического) анализа финансового результата. В результате использования данной методики получены три экономико-математические модели финансового результата с использованием трех факторов (абсолютных и относительных) и двух относительных факторов.

Указанная методика построения экономико-математической модели финансового результата субъекта малого предпринимательства была использована автором для обработки и прогнозирования финансового результата 30 предприятий, являющихся субъектами малого предпринимательства. Экономико-математические модели исследованы автором на адекватность и достоверность.

В работе предложена методика определения показателя финансового результата с целью стратегического планирования этого показателя для конкретного предприятия. Методика построена на исследовании двухфакторной экономико-математической модели на существование максимума.

Ключевые слова: субъект малого предпринимательства (СМП), упрощенная система налогообложения, учета и отчетности, учет, финансовая отчетность, финансовые результаты, затраты, доходы, математическое моделирование, корреляционно-регрессионный анализ.

ANNOTATION

Mazina O.I. Accounting and analysis of financial results in small business subjects management. – Manuscript.

Thesis for receiving the scientific degree of Ph.D. in Economics according to specialty 08.00.09. – Accounting, Analysis and Auditing.– State Academy of Statistics, Accounting, and Auditing in the State Committee for Statistics of Ukraine, Kyiv, 2007.

The scientific research of the trends in small business development in Ukraine, been conducted in the thesis; some weaknesses in collection and analysis of financial results according to the simplified system of accounting, and reporting have been revealed; practical recommendations regarding accounting and analysis of financial results aiming at the reporting system improvement in order to manage SMS more effectively have been made. The algorithm of effective management over profits and losses of an enterprise as the main constituents of financial results has been proposed in the thesis. The form of "Profit and Loss Account" of SMS has been improved and developed for more effective operation. The technique of financial results management and forecasting by mathematical modeling using correlation-regression analysis.

Key words: small business subject (SMS), simplified system of accounting and reporting, financial reporting, financial results, losses, profits, mathematical modeling, correlation-regression analysis.

Підп. до друку 10.10.07.
Ум.друк.арк.0,93. Ум.фарбо-відб.1,05.
Обл.-вид.арк.1,00. Тираж 100 пр. Зам.